ראה ב

א. פרשת ראה לייענט מען אַלע־מאָל דעם שבת אין וועלכן מען בענטשט ר"ח אלול [1], אַדער (דעם ערשטן טאָג* פון) ר"ח אלול גופא.

ענינו פון חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, איז דאָך — תשובה [2], געפינט מען אין פ' ראה אַ גרויסן חידוש בנוגע דעם כח פון תשובה — אויף ווי ווייט תשובה קען ווירקן, וואָס אין אַנדערע ערטער געפינט מען עס ניט.

בכלל, העלפט תשובה נאָר בנוגע צו בית דין שלמעלה אָבער ניט בנוגע צו בית דין שלמטה. ווי די גמרא [3] זאָגט: „חייבי כריתות . . אם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן, חייבי מיתות ב"ד . . אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן". און אַזוי ווי דאָס איז בנוגע מיתות ב"ד, אַזוי איז אויך בנוגע אַלע אַנדערע עונשי ב"ד של מטה, אַזוי ווי מלקות וכיו"ב.

[און דער טעם דערויף איז: ווי־באַלד אַז תשובה איז עיקרה בלב [4], קען דעריבער ב"ד של מטה זיך ניט רעכענען מיט דעם — ווייל אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות [5]).

אָבער בשייכות צו די עונשים וואָס ב"ד דאַרפן מעניש זיין אַן עיר הנדחת — „הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב גו' ואת כל שללה תקבוץ גו' ושרפת באש גו'" [6] — פסק'נט דער רמב"ם [7], אַז „אם חזרו ועשו תשובה מוטב". וואָס דאָס איז דאָך אַ חידוש גדול ביותר, און ווי דער ראב"ד זאָגט (און פרעגט) אויף דעם: „לא מצאתי תשובה מועלת אחר התראה ומעשה".

דער כסף משנה איז מבאר, אַז דער טעם פון דעם וואָס דער רמב"ם האַלט אַז ביי עיר הנדחת העלפט תשובה „אחר התראה ומעשה" איז, ווייל די התראה וואָס מען גיט די אנשי עיר הנדחת איז ניט קיין התראה גמורה, וואָרום מען איז דאָך ניט מתרה „לכל אחד בפרט" נאָר אַלע אנשי העיר צוזאַמען.

אָבער דער תירוץ איז ניט פאַרשטאַנדיק: דער כלל „חייבי מיתות ב"ד . . אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן" איז דאָך [ניט מצד דעם וואָס תשובה העלפט ניט נאָך התראה [8], נאָר] ווייל ב"ד של

---

1) ומכיון שבו מברכים את יום הר"ח בתור ראש חודש — הרי הוא שייך לענין המיוחד של אותו החודש (ראה לקו"ש ח"ת ע' 354 הערה 19).

*1) ומזה שגם יום הראשון דר"ח נקרא בשם „ראש חודש", מובן שגם בו נכללים כל ימי החודש — אף שהוא יום השלשים של החודש שלפניו.

ובנוגע ליום א' דר"ח אלול — הרי התחלת ארבעים ימי הרצון (עכשיו, כש־אלול חסר) הוא ביום א' דר"ח. וראה מג"א סתקפ"א סק"ב.

2) ראה טאו"ח סתקפ"א ונ"כ. ובכ"מ בספרי מוסר וחסידות.

3) מכות יג, ריש ע"ב.

4) תניא פכ"ט (לו, ב).

5) ראה נו"ב או"ח מהדו"ק סל"ח.

6) פרשתנו יג, טז־יז.

7) הל' ע"ז פ"ד ה"ו.

8) ולהעיר, שלא אשתמט בשום מקום

מטה קענען זיך ניט רעכענען מיט דברים שבלב.

היינט וויבאלד אז קודם שעשו תשובה, ווען עס איז נתברר געווארן אז „הודחה כולה" אדער „רובה", זיינען זיי שוין נתחייב געווארן (בב"ד של מטה) די עונשים וואס עס קומט אנשי עיר הנדחת (דערפאר וואס ביי ע"ר הנדחת דארף מען ניט האבן קיין התראה גמורה), איז ווי קען תשובה מבטל זיין די עונשים — היפך הכלל אז „אין ב"ד של מטה מוחלין להן"?

ב. דער ראגאטשאווער[9] פארענט־פערט די שיטת הרמב"ם אויף אן אנדער אופן. ער זאגט, אז מיט די ווערטער „אם חזרו ועשו תשובה מוטב" מיינט ניט דער רמב"ם צו זאגן אז עס קומט זיי אינגאנצן ניט קיין עונש, נאר ער מיינט, אז דעם דין פון עיר הנדחת האבן זיי ניט.

ביי עיר הנדחת איז דאך דער דין[10], אז אויך די נשים וטף (פון די וואס האבן געדינט ע"ז) און אויך „כל נפש חי' אשר בה" הרג'עט מען לפי חרב, ביז אז „ושרפת באש את העיר ואת כל שללה", און אפילו די „נכסי הצדיקים שבתוכה" — איז לגבי דעם זאגט דער רמב"ם „אם חזרו ועשו תשובה מוטב", אז מען טשעפעט ניט די נשים וטף וכו'. אבער די עובדי ע"ז אליין, קומט מיתה (סקילה) אויך לאחרי ווי „חזרו ועשו תשובה", ווייל לגבי דעם העלפט טאקע ניט תשובה.

אבער אויך דער תירוץ איז ניט מובן: דער כלל „אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן" איז דאך (ווי פארשטאנדיק אויך פון הטעם ע"ז — הנ"ל — אז אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות), אז דורך „עשו תשובה" האט זיך דער פסק דין ב"ד של מטה ניט געביטן — במילא איז דאס דאך ניט בכח (ניט בלויז בנוגע צו אראפנעמען לגמרי דעם עונש, נאר אויך ניט) אפילו צו פארגרינגערן דעם עונש — היינט וויבאלד אז קודם שחזרו ועשו תשובה זיינען זיי נתחייב גע־וואָרן מיט א הארבן עונש (אז אויך נשיהם וטפם האט מען געדארפט הרג'ענען, און אויך „ממונם אבד"[11]), איז ווי אזוי איז זיי ב"ד של מטה מוחל דעם עונש מצד דעם וואס „עשו תשובה"?

ג. וואס איז בכלל דער מקור צום רמב"ם'ס דין „אם חזרו ועשו תשובה מוטב"? — זאגט דער ראגאטשאווער[9], אז דאס איז פון פסוק[12] „ארדה נא ואראה גו'" וואס שטייט ביי סדום: סדום איז געווען דער גדר פון עיר הנדחת[13], און וויבאלד אז בנוגע צו

שתועיל תשובה למסית או למדף — אף שאין צריך התראה (רמב"ם שם פ"ה ה"ג. כס"מ שם פ"ב ה"ט. וראה לקו"ש ח"ז ע' 163 הערה 26) — שבפשטות, הוא לפי שתשובה אינה מועלת בנוגע עונשי ב"ד שלמטה, גם כשלא התרו.

9) בצפע"נ עה"ת וירא ע' עד.

10) רמב"ם שם פ"ד ה"ו וז'.

11) שבפשטות צ"ל שזהו בגדר עונש — ראה משנה סנה' קיא, ב וברש"י שם „הקלת עליו (על היחיד שעבד ע"ז) בממונו".

וכ"ה גם בנוגע לנשים וטף, שמכיון שלא חטאו, הרי בפשטות צ"ל שזהו גדר עונש להגדולים — ראה מגדל עוז שם ה"ו (אבל ראה לקמן סעיף ה' ו').

12) וירא יח, כא.

13) ראה ירושלמי ותוספתא — נסמנו בהערות 17, 18. וראה צפע"נ שם ע' עה־ח.

וי"ל שלפי הירוש' והתוספתא, היתה

סדום האָט דער אויבערשטער געזאָגט „ואם תיבין לא אתפרע״[14] — דער־פון נעמט דער רמב״ם אַרויס, אַז ביי (יעדער) עיר הנדחת העלפט תשובה.

איז אויך אין דעם ניט מובן[15]: ווי קען מען אָפּלערנען דינים אין עיר הנדחת נאָך מתן תורה, פון סדום וואָס איז געווען פאַר מתן תורה — עס איז דאָך פאַראַן אַ כלל[16] אַז „אין למדין מקודם מתן תורה״?

און הגם אַז בדוגמא לזה געפינט מען אין ירושלמי[17] און תוספתא[18], און דאָס איז, אַז דעם דין וואָס אויך די נכסי צדיקים שבתוך עיר הנדחת נשרפין בתוך שללה, לערנט מען אָפּ פון דעם וואָס ממונו של לוט נאבד בסדום,

איז דאָרט גופא אויך ניט פאַר־שטאַנדיק: ווי קען מען טאָקע אָפּ־לערנען אַ הלכה לאחרי מ״ת פון ממונו של לוט וואָס ער איז געווען קודם מ״ת?

ד. וועט מען פאַרשטיין דעם ביאור בכל הנ״ל, בהקדים נאָך אַן ענין תמוה וואָס מען געפינט אין די דינים פון עיר הנדחת:

ביי ע״ז איז דער דין, אַז אויב אַ יחיד דינט ע״ז קומט אים דערפאַר סקילה. ווי איז אָבער ווען כל אנשי העיר, אָדער אַפילו בלויז רובה, האָבן געדינט ע״ז (און ס׳זיינען דערביי אויך דאָ די אָנדערע תנאים וואָס דאָרפן זיין ביי עיר הנדחת), גיט מען זיי דאָן אַ גרינגערע מיתה — זיי זיינען נידון בסייף[19].

ולכאורה: דער דין איז, אַז בעת אימעצער איז עובר אויף אַן עבירה (אָדער כמה עבירות) מצד וועלכע ס׳קומט עם צוויי פאַרשידענע מיתות, איז ער „גידון בחמורה״*[19*].

— איז דאָך עפ״ז בנדו״ד תמוה: ווי־באַלד אַז יעדער איינער פון די אנשי עיר הנדחת איז (אויך) אַ יחיד, און מצד דעם קומט אים במילא (ניט בלויז הרג, מצד דעם דין פון אנשי עיר הנדחת, נאָר אויך) סקילה, היינט פאַר־וואָס זאָגט די תורה אַז ער איז נידון בסייף — אַ מיתה קלה, און ניט ב־סקילה וואָס איז האַרבער פון סייף?

די תמי׳ איז נאָך אַ גרעסערע: כל זמן דער לעצטער מענטש — וועלכער איז משלים דעם „רוב״ פון די אנשי העיר, האָט נאָך ניט געדינט קיין ע״ז, זיינען אַלע (פריערדיקע) עובדי ע״ז פון יענער שטאָט נאָך אַלץ געווען „יחידים״, און עס האָט זיי געקומט סקילה. היינט ווי אַזוי גייט עס אַראָפּ דער חיוב סקילה פון זיי אַלעמען —

הפיכת סדום [לא לפי ש״יד עני ואביון לא החזיקה״ (יחזקאל טז, מט) — כי בשביל עון זה לא הי׳ לה דין עיר הנדחת — כ״א] מצד חטא ע״ז (ראה סנה׳ קט, א. רד״ק לך יג, יג).

ומ״ש „יד עני ואביון לא החזיקה״, אי״ז הסיבה ל„ואסיר אתהן״ (יחזקאל שם, נ), כ״א הוא סיפור הנהגת סדום בזה שהיתה דומה לירושלים — כפירוש השני שברש״י סנה׳ קז, ב.

גם י״ל, שזה (חטא ע״ז בסדום) נרמז ב„ותעשינה תועבה״ (יחזקאל שם) — דוג־מת „נעשתה התועבה״ (פרשתנו יג, טו).

14) תרגום אונקלוס שם. וראה גם ת״י ותיב״ע שם.

15) נוסף על הקושיא שבסדום הי׳ הע־נש דב״ד של מעלה.

16) ירושלמי מו״ק פ״ג ה״ה — הובא בתוס׳ מו״ק כ, א.

17) סנה׳ פ״י ה״ח.

18) סנה׳ פי״ד, א.

19) משנה סנה׳ קיא, ב. רמב״ם שם פ״ד הל׳ א־ב.

*19) סנה׳ פא, ב. רמב״ם הל׳ סנה׳ פי״ד ה״ד.

דורך דעם וואָס דערנאָך האָט נאָך איינער געדינט ע"ז?

מוז מען דעריבער זאָגן, אַז דער דין „הכה תכה את יושבי העיר ההוא לפי חרב", איז ניט אַ דין אויף יעדן איינעם פון די תושבי העיר באַזונ־דער, נאָר אויף אַלע „יושבי העיר" צוזאַמען. ד.ה. אַז דורך דעם וואָס הו־דחה העיר כולה אָדער רובה, זיינען זיי געווארן אַ נייע מציאות: ניט זיי זיינען אַ סך יחידים וועלכע זיצן אין איין שטאָט, נאָר עס ווערט פון זיי איין (נייע) מציאות — אַ מציאות פון אַ ציבור עובדי ע"ז[20] „יושבי העיר". און ווי־באַלד זיי זיינען גע־ווארן אויס מציאות פון יחידים (בנוגע חטא עיר הנדחת[21]) נאָר אַ מציאות חדשה — איז בדרך ממילא אויך דער דין פון די יחידים געווארן אויס — און עס קומט אַ נייער דין — סייף.

ה. עפ"ז וועט אויך ווערן פאַר־שטאַנדיק, פאַרוואָס ביי עיר הנדחת הרג'עט מען אויך די נשים וטף פון די עובדי ע"ז. ולכאורה: די נשים וטף איז דאָך לא חטאו, פאַרוואָס־זשע קומט זיי מיתה?

מפרשים זאָגן[22], אַז דאָס איז בכדי „לרדות הגדולים בהריגתן שהן חבי־בין עליהן". דער הסבר איז אָבער לפענ"ד ניט מספיק: ווי־באַלד אַז מצד עצמם קומט די נשים וטף ניט קיין מיתה, איז ווי קען מען זיי הרג'ענען בלויז צוליב אַנדערע — „לרדות ה־גדולים"?

וי"ל הביאור אין דעם: דער דין פון „הכה תכה את יושבי העיר גו'", איז ניט ווי יעדער חיוב מיתה וואָס איז אַן עונש צוליב אַ חטא, נאָר ס'איז אַ דין אויף די „יושבי העיר".

און ווי־באַלד אַז מצד דער שייכות פון די נשים וטף צו זייערע מענער און טאַטעס, זיינען אויך זיי (כל זמן זיי געפינען זיך אין דער שטאָט[23]) געווארן אויס מציאות פון יחידים נאָר אַ חלק פון דעם ציבור יושבי העיר (פונקט ווי זייערע מענער און טאַטעס), רעכנט מען זיך דעריבער ניט דער־מיט וואָס „לא חטאו", און זיי גייען אַריין אין דעם כלל פון „יושבי העיר" אויף וועמען עס שטייט „הכה תכה גו' לפי חרב".

ו. אַזוי ווי דאָס איז בנוגע צום דין פון „הכה תכה גו'" כנ"ל, אַזוי איז עס אויך בשייכות צום דין „וש־רפת באש את העיר ואת כל שללה", אַז דאָס איז (ניט קיין עונש מיט וועלכן מען איז מעניש די אנשי עיר הנדחת, אַז „ממונם אבד", נאָר דאָס איז) אַ דין וואָס לייגט זיך אויף דער שטאָט[24].

20) שעבודת הע"ז מצרפתם — שלכן המיעוט (שלא עבד) שבעיר אינו בכלל.

21) אבל לא בנוגע לשאר עבירות, כמובן. ולכן „מדיחי עיר הנדחת בסקילה" * (סנה' נ, א. רמב"ם הל' ע"ז רפ"ד) — אף שהם מ„יושבי העיר" [שהרי אין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחי' מאותה העיר (סנה' קיא, ב. רמב"ם שם ה"ב)] — כי מה שנענשים בסקילה הוא (לא מצד ע"ז, רק) מצד מדיח.

22) מגדל עוז שם ה"ו.

23) משא"כ כשברחו לעיר אחרת א"צ להרגם — מכיון ש„לא נתחייבו מעולם רק בגדר כלל ולא בגדר פרט" (צפע"נ מהדו"ת יו"ד, סע"ד ואילך — נעתק בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' קג). וראה לקמן הערה 28.

24) אלא שדין זה גופא ד„ושרפת באש את העיר ואת כל שללה" הוא מצד חומר החטא דעיר הנדחת.

ולכן אין סתירה למ"ש בפנים מהמשנה

*) ולא מצינו חילוק באם גם עבדו ע"ז נוסף על שהדיחו.

ד.ה. אז אלע נכסים וואס געפינען זיך אין אן עיר הנדחת, זיינען ניט קיין נכסים פון יחידים נאר נכסי עיר הנדחת. און דערפאר איז דער דין, אז אויך „נכסי צדיקים שבתוכה נשרפין בכלל שללה", ווייל זיי זיינען (ניט קיין נכסי יחידים, נאר) „שללה" פון עיר הנדחת [25].

ועפ"ז וועט אויך ווערן פארענטפערט ווי מען לערנט אפ אז נכסי צדיקים נשרפין בתוך שללה, פון ממונו של לוט שנאבד בסדום — כאטש אז „אין למדין מקודם מ"ת" — ווייל דער כלל „אין למדין מקודם מ"ת" איז בנוגע צו א הלכה (מצד דעם וואס „גיתנה תורה ונתחדשה הלכה" [26]), אבער בשעת ס'איז דא א שאלה אין א מציאות, קען מען עס אפלערנען אויך פון פאר מ"ת, כאטש אז דורך דעם קומט דערנאך ארויס א נפק"מ להלכה [27].

און דעריבער קען מען אפלערנען דעם דין „נכסי צדיקים נשרפין בתוך שללה" פון ממונו של לוט — ווייל דאס וואס מען לערנט אפ פון ממונו של לוט איז (ניט דעם דין אז נכסי צדיקים נשרפין, נאר), אז נכסי צדיקים שבתוך עיר הנדחת זיינען א טייל פון דער עיר (ניט ווי נשיהם וטפם פון די צדיקים וואס זיי גייען ניט ארויס אין כלל פון „יושבי העיר"), און וויבאלד אז דער לימוד איז בנוגע צו א מציאות, קען מען עס אפלערנען אויך פון פאר מ"ת.

ז. ע"פ כהנ"ל וועט אויך ווערן פארשטאנדיק דער פסק הרמב"ם „אם חזרו ועשו תשובה מוטב" — הגם אז עס העלפט ניט קיין תשובה אויף אראפנעמען עונשי ב"ד של מטה — ווייל דורך די תשובה פון די אנשי עיר הנדחת ווערן זיי צוריק „יחידים" און עס ווערט בטל דער מציאות ה„צבור" פון „יושבי העיר" [28].

(סנה' קיא, ב) „המרובין בסייף לפיכך ממונם אבד" — כי מכיון שע"י הדין דחיוב שריפת העיר הרי בפועל נאבד ע"ז ממונם הפרטי, הגה באם מיתתן היתה בסקילה, לא היתה התורה אומרת דין זה.

גם י"ל (ובפרט — את"ל שאין זה ממון פרטי כלל, כ"א „שללה דהעיר") שמה ש„ממונם אבד" הוא גדר עונש (וכפשטות לשון המשנה שם). אלא שגם העונש ד„ממונם אבד" הוא (לא לכל יחיד, כ"א) כמו „הכה תכה גו'" — עונש להכלל ד„יושבי העיר". וראה הערה הבאה.

25) ומה שאמרו (סנה' קיב, א. ובכס"מ פ"ד ה"ז, שוהי גם כוונת הרמב"ם שם) „מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד" — י"ל (ע"ד מ"ש בהערה הקודמת) שזהו רק טעם לזה שדין תורה הוא שנכסי צדיקים הם „שללה" של העיר. אבל בפועל, מה שנכסי צדיקים נאבדין הוא (לא לפי שממונם גרם להם שידורו בתוכה, כי אם) לפי שהם שללה של העיר.

גם י"ל שזה תלוי בפלוגתת ר"ש ור' לעזר בירושלמי (סנה' פ"י ה"ח) ותוספתא (שם פי"ד, א): ר"ש ס"ל שהוא בגדר עונש (כדעתו בסנה' שם), ור' לעזר ס"ל שהוא דין ב„שללה" של עיר, ולכן יליף ממונו של לוט, כי בירור של מציאות אפשר ללמוד גם מקודם מ"ת, כדלקמן בפנים.

26) שבת קלה, סע"א ואילך. רמב"ם הל' אבל פ"א ה"א. פ"מ לירושלמי מו"ק שם.

27) ראה אנציק' תלמודית ערך אין למדין כו'. ועיין לקו"ש ח"א ע' 65.

28) והרי גם העובדים ע"ז (לא רק נשים וטף), מה שנידונין בסייף, הוא לא בתור יחידים ורק בגדר כלל — שלכן ס"ד בספרי (בנוגע להעובדים) „ירד ויצא" (ראה צפע"נ שם ע' קב-ג).

ואין לומר שהלימוד „שלא ירד ויצא" מגלה לנו שהדין ד„הכה תכה גו' לפי חרב" בנוגע להעובדים ע"ז הוא חיוב על כל

ובמילא איז פאַרשטאַנדיק ווי דער דין „אם חזרו ועשו תשובה מוטב" איז ניט בסתירה צום כלל „חייבי מיתות ב"ד אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן" — ווייל די תשובה פון די אנשי עיר הנדחת טוט אויף ניט צו מבטל זיין דעם עונש, נאָר צו מבטל זיין די מציאות פון „ציבור יושבי העיר" (נאָר בדרך ממילא ווערט בטל אויך דער עונש).

ועפ"ז איז אויך מובן ווי מ'קען אפ־ לערנען אַז „אם חזרו ועשו תשובה מוטב" פון „ארדה נא ואראה גו'" וואָס שטייט ביי סדום — ווייל אויך דער לימוד איז בנוגע צו אַ מציאות, אַז דורך תשובה ווערן זיי צוריק (אַ מציאות פון) „יחידים" (כנ"ל), און דאָס קען מען אפלערנען אויך פון אַז ענין שקודם מתן תורה.

ח. ס'איז אבער נאָך אלץ ניט אינ־ גאַנצן גלאַטיק: וויבאַלד אַז דער טעם וואָס בשייכות צו עונשי ב"ד שלמטה העלפט ניט תשובה איז (כנ"ל ס"א) ווייל אין לו לדיין אלא מה שעינ"ו רואות

— דאַרף דאָך לכאורה אויסקומען, אַז אויך אין אַ פאַל ווי בנדו"ד, וואו די תשובה פועל'ט טאַקע ניט צו מבטל זיין דעם עונש, מער ניט ווי צו בייטן די מציאות — וויבאַלד אבער אַז דער ב"ד שלמטה ווייס דאָס גופא ניט, צי זייער מציאות האָט זיך טאַקע געביטן — האָבן ב"ד במילא זיי געדאַרפט דן זיין ווי זיי זיינען אין דעם כלל פון „יושבי העיר"?

— וועט דאָס ווערן פאַרשטאַנ־ דיק לויטן טעם פאַרוואָס „אין ב"ד של מטה מוחלין להן", ווי ער איז בפנימיות הענינים, כדלהלן.

ט. דער טעם הפנימי אויף דעם וואָס „חייבי מיתות ב"ד . . אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן" איז

[ניט דערפאַר וואָס ב"ד שלמטה ווייסן ניט צי יענער האָט תשובה געטאָן, און דעריבער מוזן זיי אים דן זיין למיתה[29] — כאָטש אַז (עס קען זיין אַז) כלפי שמיא גליא אַז אים קומט ניט קיין מיתה, נאָר]

ווייל בנוגע צו ב"ד שלמטה העלפט טאַקע באמת ניט*[29] קיין תשובה[30]:

איש פרטי — כי [נוסף למה שלפי"ז א"מ: מדוע נידונין בסייף ולא בסקילה — ראה לעיל סעיף ד'], דוחק גדול לומר שבהדין „הכה תכה את יושבי העיר גו'" ישנם ב' גדרים שונים בעצם הדין: העובדים — בגדר פרט, ונשים וטף — בגדר כלל. ולכן מסתבר, שבעצם הגדר ד„הכה תכה גו'" אין חילוק ביניהם, וגם חיוב העובדים הוא בגדר כלל (ורק שבהם חידש הכתוב, שגם כשברחו הם בכלל „יושבי העיר").

29) ואמרה תורה שבכגון זה ממיתין גם מספק — דאי לאו הכי בטל דין מיתה.

29) ועד"ז צריך לומר בנוגע לזה ש־ העניש את המקושש עצים — אף שאליבא דאמת לא עבר על איסור חילול שבת (ראה חדא"ג מהרש"א לב"ב (קיט, א), דמכיון שלשם שמים נתכוון, ה"ז מלאכה שאצל"ג) — כי חיוב סקילה בדיני אדם הוא (ע"ם דיני תורת אמת) על פעולה הנראית בעיני ב"ד ל„חילול שבת". — וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך.

30) ועפ"ז יובן מ"ש התוס' (כתובות ל, ריש ע"ב) [לענין „דין ד' מיתות"] „דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי" — דלכאורה: מדוע ע"פ רוב רק „מיקל" ורק לפעמים מוחל לגמרי, ומ"ש מחייבי כריתות שאמרו בהם (מכות יג, ב) „שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין

*) שלכן אמר הקב"ה (בנוגע להמקושש) „מות יומת האיש גו'" — אף שכלפי שמיא גליא שהיתה מלאכה שאצל"ג.

דאָס גופא וואָס תורה האָט איבער־געגעבן זיין עונש צו ב"ד שלמטה — וואָס זיי קענען ניט וויסן וואָס ביי יענעם אין האָרצן טוט זיך, איז מוכיח אַז דער עונש איז פאַרבונדן מיט יע־נעמס ענינים (הגלויים) וואָס ווערן ניט נשתנה דורך תשובה שבלב [31].

ועפ"ז וועט זיין פאַרשטאַנדיק וואָס ביי עיר הנדחת פסק'נט תורה אַז "אם חזרו ועשו תשובה מוטב" — ווייל דער עונש פון עיר הנדחת איז פאַר־בונדן בעיקר מיט ענינים שבלב (כד־לקמן סעיף י'), און די ענינים ווערן דאָך זיכער נשתנה דורך תשובה ש־בלב.

י. דער ענין פון "צבור" ("קהל") איז פאַראַן נאָר ביי אידן און ניט ביי בני נח [32]. און אַפילו ווען זיי קומען זיך צוזאַמען, בלייבט יעדער פון זיי אַ מציאות "פרטי", און זיי ווערן ניט נצטרף צוזאַמען עס זאָל פון זיי ווערן איין מציאות [33].

און דער טעם אויף דעם: אידן, וואָס "שרש נפשם (איז) בהוי' אחד", זיינען זיי איין מציאות [34]. אָבער אויף אוה"ע שטייט "אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים" — "הפרידן מאחדו־תו" [35], איז דעריבער ביי זיי ניטאָ דער ענין פון (צירוף ו)אחדות.

און הגם אַז די התאחדות פון אידן איז מצד שרש נפשם (אָבער מצד "ה־גופים (זיינען זיי) מחולקים" [34]) — פו־על'ט אָבער די נשמה אויך אויף זייער גוף, אַז אויך מצד הגוף זאָלן זיי זיין א"יין "קהל" [36], וואָס דעריבער זיינען זיי אַ "גוי אחד (אויך) בארץ" [37].

און דעריבער איז דער דין ביי עיר הנדחת, אַז אויך די נכסים פון די אנשי העיר ווערן אויס נכסי יחיד און זיי ווערן נכסי העיר — ווייל די אח־דות פון אידן איז אויך בנוגע צו זיי־ערע נכסים [38].

יא. לכאורה קען מען דערויף פרעגן: די אחדות וואָס איז דאָ ביי עיר הנדחת

[אַז אַלע עובדי ע"ז פון דער שטאָט מיט נשיהם וטפם זיינען געווארן אויס יחידים — נאָר אַ מציאות פון "יושבי העיר"; און אַז אַלע נכסים פון שטאָט (כולל אפילו נכסי הצדיקים) זיינען געווארן נכסי "העיר"]

להן" (היינו שתמיד מוחלין להן ולא — "מקילין")

— כי מכיון ש"דין ד' מיתות" הוא תמורת מיתת ב"ד שלמטה, הרי מכיון שבנוגע ב"ד שלמטה מחוייבים הם מיתה (אליבא דאמת) גם לאחרי שעשו תשובה, לכן, בכדי לבטל עונש זה גם מלמעלה, צריך לתשובה יתירה כו'.

ועפ"ז יובן בפשטות [נוסף למה שמבואר בלקו"ש חי"ה ע' 135 הערה א' להערה 27] מה שקושיית התוס' שם היא על "דין ד' מיתות" שמחדש בגמרא שם, ולא מחייבי כריתות בי"ד-ש.

31) ראה לקמן סי"ב ובהערה 46.

32) נזיר סא, ריש ע"ב.

33) צפע"נ מהדו"ת יג, ב. וראה גם צפע"נ עה"ת בראשית ע' מ. צו.

34) תניא פרק לב.

35) ואתחנן ד, יט. וראה דרמ"צ נט, סע"ב ואילך.

36) ראה לעיל ע' 93.

37) ראה אגה"ק ס"ט (קיד, א).

38) ומה שגם בסדום הי' הדר ד"עיר הנדחת", היינו לפי שקודם מ"ת, לא היתה עדיין ההבדלה שבין ישראל לעמים. ולכן בנוגע לע"ז [שהיא מד' המצות שגם ב"נ נצטוו עליהם*], הי' אפשר להיות מציאות ד"צבור" גם בב"נ.

*) משא"כ בנוגע לענינים אחרים — ראה צפע"נ עה"ת בראשית ע' צז"ח.

איז דאָך אַן אחדות וואָס איז פאַר־בונדן מיט ע"ז, דער סאָמע קצה ההפכי פון (אמונה אין) הוי' אחד — איז ווי קען מען דאָס זאָגן אַז אַט־די אחדות איז פאַראַן מצד דעם וואָס אידן זיינען מושרש אין הוי' אחד?

אָבער אין אמת'ן איז עס קיין קשיא ניט. וואָרום מצד דעם כח הבחירה וואָס איז פאַראַן ביי אידן — וואָס דער כח הבחירה נעמט זיך פון עצמות, וואָס "אין מי שיעכב בידו" [39] (וואָרום ער איז "כל יכול" און "נמנע הנמנע" [40]) — איז ער ניט געבונדן מיט קיינע גדרים

[וואָס דערפאַר קען אַ איד בוחר זיין ר"ל (ניט בלויז צו טאָן אַנדערע עבירות — אין וועלכע ער רעדט זיך איין אַז "עודנו ביהדותו" [41], נאָר אויך צו דינען ע"ז — הגם אַז דאָס איז דער היפּך פון זיין טבע [42] — ווייל אויך די בחירה חפשית פון אַ אידן איז אין אַן אופן וואָס "אין מי שיעכב בידו" [43] — זי האָט אויף זיך ניט קיינע הגבלות [44]]

און דעריבער קען ער "אַרײַנשלעפן" דעם ענין פון אחדות — וואָס איז ביי אים דאָ מצד דעם וואָס ער איז מושרש אין אחדות הפשוטה כנ"ל — אויך אין אַן ענין פון ע"ז וואָס איז דער סאָמע היפּך פון אחדות הפשוטה.

יב. ע"פ כל הנ"ל וועט וועלן מוסבר דער טעם וואָס ביי עיר הנדחת איז דער דין "אם חזרו ועשו תשובה מוטב" — הגם אַז בכל התורה כולה העלפט ניט קיין תשובה לגבי עונשי ב"ד של מטה

— ווייל דאָס וואָס בכל התורה כולה העלפט ניט קיין תשובה לגבי עונשי ב"ד של מטה, איז עס מצד דעם וואָס דער פּגם וועלכער איז געוואָרן דורך די חטאים (וואָס זייער עונש איז אי־בערגעגעבן געוואָרן צו ב"ד שלמטה [45]), איז ניט בלויז אין די ענינים הפּנימיים פון דעם עובר עבירה, נאָר אויך אין זיינע ענינים החיצוניים. און וויבאַלד אַז אויך לאחרי שעשה תשובה, האָבן זיך זיינע ענינים החיצוניים נאָך ניט געביטן לגמרי

[וואָרום דאָס גופא וואָס אַ צווייטער

39) לקו"ת אמור לח, ב.

40) ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. ספר החקירה לאדמו"ר הצ"צ לד, ב.

41) תניא פי"ד (וראה גם שם פכ"ד). ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ג. ובכ"מ.

42) תניא ספי"ח ואילך. ד"ה באתי לגני שם. ועוד.

43) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. לקו"ת שם.

44) ראה לקו"ש ח"ו ע' 113 הערה 49. וראה לקו"ש ח"ח ע' 6-155.

45) משא"כ בחייבי כריתות — ראה לעיל הערה 30.

ובזה — חומר באיסור מלקות על איסור כרת (לדעת ר' יצחק (מכות יג, ב) שחייבי כריתות אין לוקין), שבנוגע למלקות אין תשובה מועלת — אף שבכלל חמור כרת ממלקות — כי בנוגע לעניני הנשמה, כרת חמור יותר, לפי "שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה" (אגה"ת פ"ה). אבל בנוגע לעונשי ב"ד, מכיון שהפגם שבאיסור כרת הוא (בעיקר) בעניני הנשמה — אפשר לתקן זה ע"י תשובה, משא"כ הפגם דאיסור מלקות (אף שהוא פגם קל יותר), מכיון שהוא בעניני חיצוניים — אינו מתתקן ע"י תשובה שבלב, כ"א ע"י עונש מלקות.

ובדוגמת ההפרש שבין דור המבול לדור הפלגה, אשר אף שדור הפלגה "פשטו יד בעיקר להלחם בו" משא"כ החטא של דור המבול הי' בעיקר בעניני של בין אדם לחבירו, מ"מ — בנוגע להעונשים שבעוה"ז, נענשו דור המבול יותר מדור הפלגה, לפי שהפגם של החטאים שבין אדם לחבירו הוא ביותר בעניני עוה"ז — ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 755.

מענטש קען טראַכטן אַז ער האָט ניט תשובה געטאָן, איז אַ ראיי אַז עס פעלט עפּעס אין זיינע ענינים חיצוניים],

דעריבער דאַרף ער האָבן אַן עונש ר"ל בכדי צו מתקן זיין דעם פּגם[46].

משא"כ ביי עיר הנדחת, כאָטש אַז אויך דער פּגם איז אויך אין די ענינים החיצוניים פון די אנשי עיר הנדחת, וואָס דעריבער איז זייער עונש איבערגעגעבן געוואָרן צו ב"ד של־מטה — וויבאַלד אַבער אַז די גאַנצע מציאות הציבור פון עיר הנדחת קומט מצד הנשמה כנ"ל (סעיף י'), איז דער פּגם בחיצוניות ניט קיין ענין בפני עצמו, נאָר ער ווערט נגרר נאָך די פּנימיות,

און וויבאַלד אַז דורך תשובה ווערט נתבטל דער פּגם בפּנימיות, ווערט בטל במילא אויך דער פּגם בחיצוניות — און דערפאַר איז דער דין אַז „אם חזרו ועשו תשובה מוטב".

(משיחת יט כסלו תשכ"ה)

---

46) ודוגמא לזה: בכדי למחות גוף הקליפה, תשובה עצמה אינה מספיקה עדיין וצריך גם לוידוי דברים (דרמ"צ לח, ב), ולא עוד אלא ש„כל המרבה להתודות ומאריך בענין זה ה"ז משובח" (רמב"ם הל' תשובה רפ"א), וראה ירוש' סוף יומא: כיצד הוא מתודה א"ר ברכי' כו'.